

Михайло Шепітько

Богдан Щур

ФІНАНСУВАННЯ

Це дослідження не отримувало жодних спеціальних грантів від фінансуючих організацій у державному, комерційному чи некомерційному секторах.

ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Фінансуюча сторона не брала участі в розробці дизайну дослідження, зборі та аналізі даних, прийнятті рішення про публікацію або підготовці рукопису.

УЧАСНИКИ

Автори брали участь в виключно віртуальній дискусії, що лежить в основі цієї статті, дослідженні прецедентного права, написанні та редактуванні, і несуть відповідальність за зміст та інтерпретацію.

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Автори заявляють, що у них немає конфлікту інтересів.

Проблеми викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів

DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.23>
УДК 343

Михайло Шепітько,

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, член-кореспондент Національної академії юридичних наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7164-8037>
e-mail: shepitko.michael@gmail.com

Богдан Щур,

Доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального права та процесу Львівського університету торгівлі та економіки, член-кореспондент Національної академії юридичних наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2139-2317>
e-mail: bogdanshchur@ukr.net

Проблеми викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів

У статті розглянуто особливості викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів в сучасних умовах. Ці умови на сьогодні пов'язуються із російсько-українською війною, а також продовженням на противагу цій війні та її наслідком реалізації євроінтеграційної та євроатлантичної реформ. Проаналізовано наявні джерела, які стосуються викладання Європейського кримінального права та процесу, створення суміжних (комплексних) навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування. Звернуто увагу на зв'язок усіх навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування, що означає єдиний процес та зміну підходів у їх викладанні під час здійснення такого реформування (наприкладі кримінального права). На базі реалізованого проекту «Модернізація правової освіти з підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України [EU4UA]» було досліджено Рекомендації щодо вдосконалення програм курсів основних правничих дисциплін з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України. Їх аналіз дав змогу продемонструвати проблеми: установлення мінімальних стандартів європейської та євроатлантичної інтеграції до навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» та «Кримінальне право. Особлива частина»; надання мінімальних стандартів тільки в межах сформованих основних джерел, залишаючи додаткові джерела на розсуд укладачів силабусів (навчальних / робочих програм); а також поступового приведення силабусів (навчальних / робочих програм) до термінології ЄС.

Ключові слова: кримінальне право; міжнародне кримінальне право; європейське кримінальне право; стандарти прав людини; міжнародні стандарти; практика ЄСПЛ; криміналістика; кримінологія.

Постановка наукової проблеми. На сучасному етапі розвитку України з урахуванням російсько-української війни та реалізації євроінтеграційних та євроатлантичних прагнень, освітня та наукова сфери потребують свого уточнення та реформування. Це означає, що необхідно переглянути національне законодавство, перейняти досвід країн ЄС та НАТО. Окремою проблемою стає підготовка правників, які мають набути відповідних знань у контексті міжнародного та європейського вектору та реалізації відповідної політики держави. Це стосується і кримінальної політики, які формує мету та завдання, які мають бути реалізовані в найближчому майбутньому спеціально підготовленими фахівцями. У межах даного дослідження звернено увагу на особливості викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів. Це стосується оновлення (реформування) навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування, можливостей щодо створення на-

Mykhaylo Shepitko,
Bogdan Schur

**PROBLEME DER LEHRE
STRAFRECHTLICHER
DISZIPLINEN WÄHREND DER
UMSETZUNG EUROPÄISCHER
INTEGRATIONSPROZESSE**

Zusammenfassung. Im Artikel werden die Besonderheiten der Lehre strafrechtlicher Disziplinen während der Umsetzung europäischer Integrationsprozesse unter modernen Bedingungen betrachtet. Diese Bedingungen werden heute mit dem russisch-ukrainischen Krieg sowie der Fortsetzung der Umsetzung europäischer und euroatlantischer Reformen als Gegenpol zu diesem Krieg und seinen Folgen verknüpft. Die Autoren analysierten vorhandene Quellen, die sich auf die Lehre des Europäischen Strafrechts und Strafprozessrechts sowie auf die Schaffung verwandter (komplexer) Lehrdisziplinen strafrechtlicher Ausrichtung beziehen. Die Autoren machten auf die Verbindung aller Lehrdisziplinen strafrechtlicher Ausrichtung untereinander aufmerksam, was einen einheitlichen Prozess und eine Änderung der Ansätze in deren Lehre bei der Durchführung einer solchen Reform (am Beispiel des Strafrechts) bedeutet.

Auf der Basis des realisierten Projekts „Modernisierung der juristischen Ausbildung zur Unterstützung der europäischen und euroatlantischen Integration der Ukraine [EU4UA]“ untersuchten die Autoren die Empfehlungen zur Verbesserung der Kursprogramme der juristischen Hauptdisziplinen mit dem Ziel der Förderung der europäischen und euroatlantischen Integration der Ukraine. Deren Analyse ermöglichte die Aufzeigung von Problemen: die Festlegung von Mindeststandards der europäischen und euroatlantischen Integration in den Lehrdisziplinen „Strafrecht. Allgemeiner Teil“ und „Strafrecht. Besonderer Teil“, die Bereitstellung von Mindeststandards nur im Rahmen der etablierten Hauptquellen, wobei zusätzliche Quellen dem Ermessen der Ersteller der Syllabi (Lehr-/Arbeitspläne) überlassen bleiben; sowie die schrittweise Anpassung der Syllabi (Lehr-/Arbeitspläne) an die Terminologie der EU.

Schlüsselwörter: Strafrecht, Völkerstrafrecht, Europäisches Strafrecht, Menschenrechtsstandards, internationale Standards, Rechtsprechung des EGMR, Kriminalistik, Kriminologie.

вчальної дисципліни «Європейське кримінальне право», реформування «Кримінального права. Загальна частина», «Кримінального права. Особлива частина». Зрозуміло, що такий погляд на навчання та викладання кримінального права тягне за собою необхідність перегляду й таких дисциплін, як «Криміналістика», «Кримінологія», «Кримінальна політика» тощо.

Аналіз основних досліджень і публікацій. До проблем викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів зверталися дослідники європеїзації кримінального права та процесу, криміналістики та інших наук кримінально-правового циклу. Так, Л. Ребет зазначав, що «ідея міжнародної спільноти народів» проявляється «у творенні різних більших і менших союзів народів і держав з метою спільно здійснити для спільної користі, спільні завдання, політики кожної зі союзних сторін»¹. Невипадково О. Харитонова підкреслює, що «реалії буття підштовхують майбутнього юриста до необхідності серйозного знайомства з сучасним світовим кримінально-правовим ландшафтом, вимагають масштабного погляду на виклики сучасності, здатності панорамно мислити, об'єднувати фрагменти знань в єдиний цілісний світогляд, потребують навичок прийняття рішень та створення прогнозів і розробки стратегій поведінки в умовах розмитих та складних персональних і національних меж»². К. Задоя справедливо зазначає, що «останніми десятиліттями європейське кримінальне право» міцно вкорінилося в правовому дискурсі (на жаль, переважно в іноземному, а не в українському)³. До спроб реформування навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування під час реалізації євроінтеграційних процесів зверталися окремі науковці та групи дослідників: О. Житний, Г. Рибалко, Д. Слінько⁴, Ф. Бонфіс, Н. Кателан, Т. Крюссманн, К. Соулоу, Г. Шведас⁵, Д. Лук'янов, О. Марін, І. Сень, В. Туляков, О. Уварова, О. Харитонова, О. Шостак⁶, К. Задоя⁷, М. Шепітько, А. Стрижевська, Г. Жаровська, О. Ющик, В. Маркін, К. Плутицька⁸ та ін.

Мета статті — дослідити проблеми викладання кримінально-правових дисциплін під час євроінтеграційних процесів — зближення України та ЄС. Це тягне за собою перегляд навчальних планів та програм, уточнення їхньої предметної складової та істотне доповнення законодавчої бази та судової практики.

Викладення основного матеріалу дослідження. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого, від 27 червня 2014 р. (Угода про асоціацію з ЄС) установила, що Сторони зобов'язуються активізувати співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: а) реформування та модернізації систем вищої освіти; б) сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в межах Болонського процесу; в) підвищення якості та важливості вищої освіти; г) поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; е) розширення можливостей вищих навчальних закладів; ф) активізації мобільності студентів та викладачів; г) увага приділятиметься співробітництву в галузі освіти з метою спрощення доступу до отримання вищої освіти (ст. 431 гл. 23 розд. V). Додатками до цієї глави стали: 1) Рекомендації Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 р. про подальше європейське співробітництво в галузі забезпечення якості вищої освіти (№2006/143/ЄС); 2) Рекомендації Європейського Парла-

¹ Ребет Л. Порівняльна метода у науці про право. Київ, Мюнхен, 2017. С. 117.

² Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива : посібник: електрон. навч. Вид. / За ред. О. Харитонові, Г. Шмельцер. Харків, 2022. С. 10–11.

³ Задоя К. Основи європейського кримінального права: навч. посіб. Київ, 2024. С. 15.

⁴ Основи кримінальної політики Європейського Союзу: навчальний посібник / автори-упорядники: Житний О. О., Рибалко Г. С., Слінько Д. С., Харків, 2022. 147с.

⁵ Європейське кримінальне право та процес : навч. посібник / за ред. Г. Шмельцер, Т. Крюссманн. Одеса, 2022. 206 с.

⁶ Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива : посібник, електрон. навч. вид. / за ред. О. Харитонові, Г. Шмельцер. Харків, 2022. 220 с.

⁷ Задоя К. Основи європейського кримінального права : навч. посіб. Київ, 2024. 828 с.

⁸ EU4UA. URL: <https://law.lnu.edu.ua/proekt-modernizatsiia-pravnychoi-osvity-dlia-pidtrymky-ievropeyskoi-ta-ievroatlantychnoi-intehratsii-ukrainy-eu4ua>.

Mykhaylo Shepitko,
Bogdan Schur

**PROBLÈMES
D'ENSEIGNEMENT DES
DISCIPLINES DU DROIT
PÉNAL LORS DE LA
MISE EN ŒUVRE DES
PROCESSUS D'INTÉGRATION
EUROPÉENNE**

L'article examine les particularités de l'enseignement des disciplines du droit pénal lors de la mise en œuvre des processus d'intégration européenne dans des conditions modernes. Ces conditions sont actuellement associées à la guerre Russe-Ukrainien, ainsi qu'à la poursuite de la mise en œuvre de l'intégration européenne et des réformes euro-atlantiques contrairement à cette guerre et à ses conséquences. Les auteurs ont analysé les sources disponibles liées à l'enseignement du droit pénal européen et au processus, à la création de disciplines connexes (complexes) du droit pénal. Les auteurs ont attiré l'attention sur le lien entre toutes les disciplines du droit pénal, ce qui signifie un processus unique et un changement d'approche de leur enseignement dans la mise en œuvre d'une telle réforme (à l'exemple du droit pénal).

Sur la base du projet mis en œuvre « Modernisation de la formation juridique à l'appui de l'intégration européenne et euro-atlantique de l'Ukraine [EU4UA] », les auteurs ont étudié les recommandations pour améliorer les cours de disciplines juridiques de base afin de promouvoir l'intégration européenne et euro-atlantique de l'Ukraine. Leur analyse a permis de mettre en évidence les problèmes d'établissement de normes minimales pour l'intégration européenne et euro-atlantique dans les disciplines académiques « Droit pénal ». Partie générale » et « Droit pénal. Partie spéciale »; fournir des normes minimales uniquement dans les sources principales établies, en laissant des sources supplémentaires à la discrétion des compilateurs de programmes (programmes de formation / travail); ainsi que la réduction progressive des programmes (programmes de formation / travail) à la terminologie de l'UE.

Mots-clés : droit pénal, droit pénal international, droit pénal européen, normes relatives aux droits de l'homme, normes internationales, pratique de la CEDH, criminalistique, criminologie.

*Проблеми викладання кримінально-правових
дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів*

менту та Ради від 23 квітня 2008 р. щодо створення європейської кваліфікаційної системи для можливості отримувати освіту протягом усього життя (№2008/С 111/01). 1 лютого 2023 р. оприлюднено Аналітичний звіт щодо заявки України на членство в Європейському Союзі, згідно з яким сфера науки і досліджень має середній рівень підготовки, а сфера освіти і культури — тільки певний рівень підготовки до інтеграції⁹.

Для досягнення мети євроінтеграційних процесів Міністерством освіти і науки України було затверджено Дорожню карту європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 р. (наказ МОН України від 11 грудня 2023 р. № 1501). Дорожня карта складена в такий спосіб, що містить операційні цілі із постановкою завдань, а також органів, відповідальних за їх виконання в певні строки. Окремі завдання мають суттєве значення для європейської інтеграції України до ЄС. До таких завдань, на нашу думку, можуть належати: 1) забезпечення імплементації актів права ЄС; 2) створення законодавчих та інституційних умов, а також інфраструктури для участі України в освітніх і наукових програмах Європейського Союзу; 3) забезпечення виконання Україною рекомендацій та критеріїв, визначених для країни-кандидата на членство в ЄС у сферах освіти і науки; 4) упровадження українськими ЗВО міждисциплінарних програм та програм подвійних дипломів з європейськими університетами; 5) розбудова дієвої системи забезпечення якості вищої освіти відповідно до стандартів ЄС; 6) забезпечення взаємного визнання результатів навчання, здобутих в Україні та країнах ЄС; 7) запровадження освітніх програм підготовки фахівців у сфері європейської інтеграції; 8) приведення у відповідність підготовки фахівців за професіями, що потребують додаткового регулювання, до вимог та рекомендацій ЄС; 9) урахування рекомендацій ЄС щодо визнання кваліфікацій в освітньому процесі та законодавстві; 10) забезпечення порівняння Національної рамки кваліфікацій з Європейською рамкою кваліфікацій; 11) створення широких можливостей для наукових установ та ЗВО щодо отримання грантового фінансування на конкурсних засадах; 12) інтегрування дослідницької інфраструктури України до Європейського дослідницького простору; 13) забезпечення можливостей для міжнародної співпраці освітян та науковців, зокрема через академічну мобільність та реалізацію спільних проектів; 14) запровадження навчального модуля щодо цінностей ЄС в межах підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників; 15) проведення інформаційних кампаній із залучення здобувачів освіти з країн ЄС в освітню систему України; 16) розроблення механізмів для роботи в Україні освітян та науковців з країн-членів ЄС для поширення кращих практик та цінностей ЄС. Перелік цих завдань є неповним, проте навіть короткий їх огляд свідчить про їх амбітність.

Під час воєнного стану окремі із цих завдань виглядають нереалістичними, як-то: створення інфраструктури для участі України в освітніх і наукових програмах ЄС, забезпечення можливості для міжнародної співпраці освітян та науковців через академічну мобільність та реалізацію спільних проектів, залучення здобувачів освіти з країн ЄС в освітню систему України, а також розроблення механізмів для роботи в Україні освітян та науковців з країн-членів ЄС для поширення кращих практик та цінностей ЄС. Цей висновок ґрунтується на фактичній неможливості тривалої академічної мобільності в межах спільних творчих колективів, відсутності системної міжнародної співпраці щодо створення спільних наукових та освітніх проектів. Залучення іноземних здобувачів освіти з країн ЄС та залучення освітян та науковців з країн ЄС під час війни з урахуванням оплачуваності праці в ЗВО можуть тільки розглядатися лише точковими або як винятки із правила, що не претендує на тенденційність.

Водночас слід звернути увагу на те, що в Комітеті Верховної Ради України з питань правової політики 14 грудня 2023 р. було утворено робочу групу з питань реформування юридичної освіти. Співголовами робочої групи визначено голову підкомітету з питань адаптації законодавства України до положень права Європейського Союзу (аcquis ЄС), виконання міжнародно-правових зобов'язань України у сфері європей-

⁹ Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spiivpratsya-2/evropeyska-integratsiya>.

Mykhaylo Shepitko,
Bogdan Schur

PROBLEMY NAUCZANIA DYSCYPLIN PRAWA KARNEGO WE WDRAŻANIU PROCESÓW INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

Artykuł dotyczy specyfiki nauczania dyscyplin prawa karnego we wdrażaniu procesów integracji europejskiej we współczesnych warunkach. Warunki te są obecnie związane z wojną rosyjsko-ukraińską, a także kontynuacją integracji europejskiej i reform euroatlantyckich w odpowiedzi na tę wojnę i jej konsekwencje. Autor analizuje dostępne źródła związane z nauczaniem europejskiego prawa i procedury karnej oraz tworzeniem powiązanych (kompleksowych) dyscyplin prawa karnego. Zwraca uwagę na wzajemne powiązanie wszystkich dyscyplin prawa karnego, co oznacza jednolity proces i zmianę podejścia do ich nauczania w toku takiej reformy (na przykładzie prawa karnego). W oparciu o realizowany projekt „Modernizacja edukacji prawniczej w celu wsparcia integracji europejskiej i euroatlantyckiej Ukrainy [EU4UA]” przeanalizowano zalecenia dotyczące poprawy programów nauczania podstawowych kursów prawa w celu promowania integracji europejskiej i euroatlantyckiej Ukrainy. Ich analiza pozwoliła wykazać następujące problemy: ustanowienie minimalnych standardów integracji europejskiej i euroatlantyckiej w dyscyplinach „Prawo karne. Część ogólna, i” „Prawo karne. Część szczególna”; zapewnienie minimalnych standardów tylko w ramach ustalonych głównych źródeł, pozostawiając dodatkowe źródła w gestii twórców sylabusów (programów nauczania); a także stopniowe dostosowywanie sylabusów (programów nauczania) do terminologii UE.

Słowa kluczowe: prawo karne; międzynarodowe prawo karne; europejskie prawo karne; standardy praw człowieka; standardy międzynarodowe; orzecznictwo ETPC; kryminologia; kryminologia.

ської інтеграції Комітету з питань правової політики М. Стефанчука та голову підкомітету з питань вищої освіти Комітету з питань освіти, науки та інновацій Ю. Гришину. Відповідно до рішення цієї робочої групи на вебсторінці Комітету з питань правової політики було розміщено проєкт Концепції реформи юридичної (правничої) освіти. Реалізація Концепції має сприяти: 1) підвищенню якості вищої юридичної (правничої) освіти; 2) утвердженню принципів верховенства права та підвищенню компетентності правників; 3) збалансуванню потреби суспільства в правниках і пропозиції з підготовки правників зкладами вищої освіти; 4) зростанню конкурентоспроможності українських правничих шкіл в умовах глобалізації на ринку освітніх послуг; 5) здійсненню наукових досліджень такого рівня, який відповідає сучасним викликам; 6) інтеграції вищої юридичної (правничої) освіти України у європейський та глобальний академічний простір. Ураховуючи визначені проблеми, що містять велику кількість ЗВО, які готують юристів, високу кількість здобувачів вищої освіти з права, недостатню загальну якість підготовки юристів, то виникає проблема щодо реального реформування юридичної освіти під час євроінтеграційних процесів. Ці питання стають ще більш наочними, коли йдеться про євроінтеграцію та реформування окремих навчальних дисциплін.

Європейському кримінальному праву приділяється дедалі більше уваги в контексті створення окремих навчальних дисциплін та підготовки правників, які спеціалізуються на цьому напрямі. Це пов'язано не тільки із практикою Європейського суду з прав людини, що має зобов'язуючий характер в більшості країн Європи, але й через створення спеціальних органів ЄС, створенням окремого кримінального законодавства, чинного в країнах ЄС та інших країнах Європи. Це створює необхідність підготовки окремих навчальних та освітніх програм, спеціальних дисциплін кримінально-правового спрямування. Ці навчальні дисципліни забезпечуються навчальними та науковими джерелами, що поступово набувають популярності й в Україні¹⁰.

У межах проєкту «Модернізація правової освіти з підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України [EU4UA]»¹¹ було підготовлено Рекомендації щодо вдосконалення програм курсів основних правничих дисциплін з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України¹². Вони увібрали Рекомендації з удосконалення програм курсів основних правничих дисциплін — конституційного, адміністративного, цивільного та кримінального права. Слід відзначити, що чи не найбільшу частину цих рекомендацій склали ті, що реформують сферу викладання саме кримінального права, що пояснюється природним поєднанням кримінального права з іншими галузями права, а значить, необхідністю застосування джерел ЄС, Ради Європи та практики ЄСПЛ.

Так, членами підгрупи з кримінального права, представниками Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (М. Шепітько), Київського національного університету імені Тараса Шевченка (А. Стрижевська), Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Г. Жаровська та О. Ющик), Львівського національного університету імені Івана Франка (В. Маркін), Запорізького національного університету (К. Плутицька) та Університету Миколая Коперника в Торуні (Н. Даско) було запропоновано узагальнені зміни до Програм навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» та «Кримі-

¹⁰ European Union Instruments in the Field of Criminal Law and Related Texts. Council of the European Union. Sept. 2017. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/29668/eu-instruments-in-the-field-of-criminal-law.pdf>; Satzger H. International and European Criminal Law. 2nd ed. Beck C.H., 2018. 342 p.; Ambos K. European Criminal Law. Cambridge, 2018. 664 p.; Kosteris R. E. Handbook of European Criminal Procedure. Springer Cham, 2018. 445 p.; Essenat Texts on International and European Criminal Law. Edited by G. Vermeulen. 11th ed. Gompel & Svacina, 2021. 990 p.; Klip A. European Criminal Law. An Integrative Approach. 4th ed. Intersentia, 2021. 674 p.; Mitsilegas V. EU Criminal Law. Hart Publishing, 2022. 2nd ed. 808 p.

¹¹ EU4UA. URL: <https://law.lnu.edu.ua/proekt-modernizatsii-a-pravnychoi-osvity-dlia-pidtrymky-ievropeyskoi-ta-ievroatlantychnoi-intehratsii-ukrainy-eu4ua>.

¹² Рекомендації щодо вдосконалення програм курсів основних правничих дисциплін з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Ukr_Recommendations.pdf.

нальне право. Особлива частина». Водночас не було рекомендовано формування окремих навчальної дисципліни «Європейське кримінальне право», хоча певні спроби в цьому напрямі раніше було здійснено в окремих університетах (Київський національний університет імені Тараса Шевченка 13 та Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого¹³).

Загалом підгрупа з кримінального права дійшла згоди щодо: 1) установлення мінімальних стандартів європейської та євроатлантичної інтеграції до навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» та «Кримінальне право. Особлива частина»; 2) надання мінімальних стандартів тільки в межах сформованих основних джерел, залишаючи додаткові джерела на розсуд укладачів силабусів (навчальних / робочих програм); 3) поступового приведення силабусів (навчальних / робочих програм) до термінології ЄС¹⁵. Слід звернути увагу, що приведення у відповідність національного кримінального законодавства до законодавства ЄС є серйозним викликом, оскільки потребує звернення до першоджерел, професійних знань іноземних мов, а також персонального входження до інституцій та академічної спільноти ЄС. Цей підхід також потребує підготовки спеціальних довідкових видань зі згаданої проблематики. Аналіз силабусів та робочих програм учасників проєкту продемонстрував різний рівень їх приведення до європейських стандартів у частині застосування європейського законодавства та практики ЄСПЛ, що потребувало певного поштовху та вироблення спільного бачення реформування навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування.

У межах навчальної дисципліни «Кримінальне право. Загальна частина» виокремлено два блоки «Кримінальне правопорушення» та «Покарання». У блок «Кримінальне правопорушення» ЦВІЙШЛИ такі теми: 1) Поняття, ознаки, система та функції кримінального права. Наука кримінального права; 2) Закон про кримінальну відповідальність. Чинність закону про кримінальну відповідальність у часі та просторі; 3) Кримінальне правопорушення та його види. У блок «Покарання» ЦВІЙШЛИ такі теми: 1) Поняття покарання. Класифікація покарань; 2) Призначення покарання; 3) Звільнення від призначеного покарання; 4) Інші заходи кримінально-правового характеру¹⁶.

У межах навчальної дисципліни «Кримінальне право. Особлива частина» було виокремлено 10 тем, згідно з якими запропоновано основні та/або додаткові джерела для вивчення питань, актуальних у контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України: 1) Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи; 2) Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності; 3) Кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканності особи; 4) Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності; 5) Кримінальні правопорушення проти довкілля; 6) Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки; 7) Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення; 8) Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; 9) Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; 10) Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг¹⁷.

Загалом слід зазначити, що на кафедрах кримінально-правового спрямування вдалося внести зміни в силабуси та робочі програми із унесенням предметних (тематичних) змін та джерел, які рекомендуються для засвоєння здобувачам вищої освіти. До цих джерел було внесено окремі конвенції, директиви, рамкові рішення, окремі рішення ЄСПЛ. Так, наприклад, тільки з теми «Поняття покарання. Класифікація покарань» було рекомендовано доповнити такими джерелами: «1) Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню від 26 листопада 1987 р.; 2) Рамкове рішення 2005/212 від 24 лютого 2005 р. про конфіскацію доходів, засобів і власності, одержаних злочинним шляхом; 3) Директива 2004/80 від 29 квітня 2004 р. про відшкодування шкоди жертвам злочинів; 4) Директива 2012/29 від 25 жовтня 2012 р. про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів та заміну Рамкового рішення 2001/220; 5) Директива 2014/42 від 3 квітня 2014 р. про заморожування та конфіскацію засобів і доходів, одержаних злочинним шляхом, в Європейському Союзі; 6) Рекомендації СМ/Rec(2010) Комітету Міністрів державам членам про правила Ради Європи про пробації; 7) «Велч проти Сполученого королівства». (Case of Welch v. The United Kingdom, ECtHR, 1995); 8) «Скалка проти Польщі» (Skalka v. Poland, ECtHR, 2003); 9) «Вінтер та інші проти Сполученого Королівства». (Vinter and Others v. UK, ECtHR, 9 July 2013)¹⁸.

¹³ Задоя К. Основи європейського кримінального права: навч. посіб. Київ, 2024. 828 с. ; Основи європейського кримінального права. Інфопакет. Київський національний університету імені Тараса Шевченка. URL: <https://infopacket.knu.ua/SubjectInfo?subjectID=5367>

¹⁴ Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві: компаративна перспектива: посібник: електрон. навч. вид. За ред. О. Харитонові, Г. Шмельдер. Харків, 2022. 220 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd9370ab-ddd9-4f7f-bda3-85060d290257/content> ; Міжнародні стандарти прав людини у кримінальному праві. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/08/pnd-mspl.pdf>.

¹⁵ Рекомендації щодо вдосконалення програм курсів основних правничих дисциплін з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Ukr_Recommendations.pdf.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid.

Висновки. Викладання кримінально-правових дисциплін під час євроінтеграційних процесів здійснюється в перспективному напрямі, що вказує на інституційне зближення освітньої та наукової сфери України та ЄС. Членам підгрупи з кримінального права «Модернізація правової освіти з підтримки європейської та євроатлантичної інтеграції України [EU4UA]» удалося здійснити серйозну роботу з формування рекомендацій щодо внесення змін до силабусів та робочих програм навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування. Зокрема, було рекомендовано внести зміни до окремих тем навчальних дисциплін «Кримінальне право. Загальна частина» та «Кримінальне право. Особлива частина». Слід відзначити, що в Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого, Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, Львівському національному університеті імені Івана Франка та Запорізькому національному університеті не тільки вдалося внести такі зміни, але й упровадити їх у навчальний процес, що підвищує рівень обізнаності здобувачів вищої освіти з даної проблематики, робить їх конкурентоспроможними на ринку праці, підготовленими та сучасними випускниками ЗВО та фахівцями у сфері права відповідно до міжнародних та європейських стандартів. Слід зазначити, що реалізація подібних реформ навчальних дисциплін кримінально-правового спрямування робить необхідним унесення змін до навчальних програм з кримінального процесу, криміналістики, кримінології та кримінальної політики.

Окремої уваги під час збалансовування навчальних програм дисциплін кримінально-правового спрямування потребує не тільки тематика практичних (семінарських) занять, джерел, які потрібні для підготовки до занять та застосування під час роботи (конвенції, директиви, рамкові рішення, окремі рішення ЄСПЛ). Окремою проблемою стає співвіднесення термінології національного та європейського законодавства.

References

- Rebet L. Porivnialna metoda u nautsi pro pravo [Rebet L. Comparative method in legal science]. Kyiv, Munich: Logos, 2017. P. 117 [in Ukrainian].
- Mizhnarodni standarty prav liudyny u kryminalnomu pravi: komparatyvna perspektyva: posibnyk: elektron. navch. vyd. Za red. O. Kharytonovoi, H. Shmeltser.[International human rights standards in criminal law: a comparative perspective: manual: electronic. educational. ed. Edited by O. Kharitonova, G. Shmeltser]. Kharkiv: Pravo, 2022. P. 10-11 [in Ukrainian].
- Zadoia K. Osnovy yevropeiskoho kryminalnoho prava: navch. posib [Zadoia K. Fundamentals of European criminal law: educational. manual]. Kyiv: Phoenix, 2024. P. 15 [in Ukrainian].
- Osnovy kryminalnoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu: navchalnyi posibnyk / avtory-uporiadnyky: Zhytnyi O. O., Rybalko H.S., Slinko D. S., Kharkiv,[Fundamentals of criminal policy of the European Union: educational manual / authors-compilers: Zhytnyi O. O., Rybalko G. S., Slinko D. S.] Kharkiv, 2022. 147p. [in Ukrainian].
- Yevropeiske kryminalne pravo ta protses: navch. posibnyk ta in. za red. H. Shmelzer, T. Krussmann [European criminal law and process: educational. manual, etc. edited by H. Shmelzer, T. Krüssmann]. Odesa: Ed. Helvetica House, 2022. 206 p. [in Ukrainian].
- Рекомендації щодо вдосконалення програм курсів основних правничих дисциплін з метою сприяння європейській та євроатлантичній інтеграції України. URL: https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Ukr_Recommendations.pdf
- EU4UA. URL: <https://law.lnu.edu.ua/proekt-modernizatsiia-pravnychoi-osvity-dlia-pidtrymky-ievropeyskoi-ta-ievroatlantychnoi-intehratsii-ukrainy-eu4ua>
- Sait MON Ukrainy [Website of the Ministry of Education and Science of Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua/ministerstvo-2/diyalnist/mizhnarodna-spivpratsya-2/evropeyska-integratsiya>
- European Union Instruments in the Field of Criminal Law and Related Texts. Council of the European Union. Sept. 2017. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/29668/eu-instruments-in-the-field-of-criminal-law.pdf>
- Satzger H. International and European Criminal Law. 2nd ed. Beck C.H., 2018. 342 p.; Ambos K. European Criminal Law. Cambridge, 2018. 664 p.
- Kostoris R. E. Handbook of European Criminal Procedure. Springer Cham, 2018. 445 p.
- Essential Texts on International and European Criminal Law. Edited by G. Vermeulen. 11th ed. Gompel & Svacina, 2021. 990 p.
- Klip A. European Criminal Law. An Integrative Approach. 4th ed. Intersentia, 2021. 674 p.; Mitsilegas V. EU Criminal Law. Hart Publishsing, 2022. 2nd ed. 808 p.

Надійшла до редколегії: 20.07.2025 / Рецензовано 19.08.2025 / Прийнято до друку 27.09.2025 / Доступно онлайн 30.01.2026

Приклад цитування:

Шепітько, М., Шур, Б., (2025). Проблеми викладання кримінально-правових дисциплін під час реалізації євроінтеграційних процесів. *Архів кримінології та судових наук*. 2 (12). 200-205. DOI: <https://doi.org/10.32353/acfs.12.2025.23>.